

# Kansainväliset vertailut

## Pääkirjoitus

Janus

**Käsillä olevan teemanumeron** aiheena on kansainväliset vertailut. Kimmokkeen antoi viime vuoden sosiaalipolitiikan päivät, jotka pidettiin Turussa. Siellä kansainväliset vertailut olivat aktiivisesti esillä. Teemanumero on tietoisien turkulainen ja omahyväisesti paikallisten kirjoittajien paino korostuu<sup>1</sup>. Se anteeksi annettakoon. Kansainväliset vertailut eivät tietenkään ole turkulaisten yksinoikeus tai yksinomaan turkulainen harrastus. Tosiasia kuitenkin lienee, että Suomen yliopistollisista sosiaalipolitiikka oppiaineista juuri Turussa kansainväliset vertailut ovat hallitsevassa asemassa. Sen ohella Jyväskylässä ja Tampereella on merkittävää työpoliittikasuntautunutta vertailevaa tutkimusta. Mikä jää katveeseen tässä lehdessä, on Tampereen yliopiston panos kansainvälisessä vertailevassa sosiaalipalvelututkimuksessa. Toinen puute on rajautuminen Eurooppaan tai korkeintaan läntiseen maailmaan. Marja Järvelän kirjoitus tuo esiin sen, että Jyväskylässä tutkimustoiminta ja koulutus on avaraa painottuen läntisen maailman ohella globaaleihin kehityskysymyksiin.

Lehden sisältö koostuu neljästä tieteellisestä artikkelista, joiden kirjoittajista neljä on turkulaisia tohtoriopiskelijoita. Heitä täydentävät Pertti Koistisen ja Arja Jolkkosen panos. Lisäksi esitellään viisi tiedeyhteisölle tarjolla olevaa kansainväliset vertailut mahdollistavaa mikrodatatietokantaa. Keskusteluosuudessa on raportoitu viime kevätkesäisen "Akateemisen sosiaalipolitiikan tila ja tulevaisuus -seminaarin" puheenvuorot. Puheenvuoroja vertaamalla saa yleiskuvan, miten alan muutamat professorit hahmottavat akateemisen sosiaalipolitiikan tilaa, identiteettiä, siihen kohdistettuja odotuksia ja yliopistollisen sosiaalipolitiikan kansallisia verkottumistarpeita. Teemanumeron lopussa on liuta kirjallisuusarvioita. Niitäkin yhdistää sama teema, kansainväliset vertailut.

Henna Isoniemi vertailee artikkelissaan taloudellisten tekijöiden vaikutusta poismuuttoon lapsuudenkodista. Vertailtavina maina ovat Suomi, Iso-Britannia, Ranska ja Saksa. Useimmille lienee tuttua se, että Suomessa lapsuudenkodista poismuutto tapahtuu tyypillisesti vähän yli kaksikymmentävuotiaana. 26–29-vuotiaista nuorista aikuisista enää seitsemän prosenttia asuu vanhempiensa luona. Toinen ääripää on Italia, jossa 26–29-vuotiaista miehistä kolme neljäsosaa asuu kotona ja naisistakin puolet. Tarkastelu osoittaa, että lapsuudenkodista poismuuton kansallisten erojen taustalla vaikuttavat asuntopoliittiset, työmarkkinapoliittiset ja sosiaaliturvapoliittiset tekijät. Asumisen kalleus ja heikko vuokra-asuntojen saatavuus, nuorten aikuisten työmarkkinoille kiinnittymisen hitaus ja nuorten aikuisten itsenäistä asumista edistävän sosiaaliturvajärjestelmän puute ovat yhteydessä lapsuudenkodissa asumisen pitkittymiseen.

Mia Hakovirran ja Milla Salinin artikkelissa tutkimuksen kohteena on äitien työ- ja hoivapreferenssien toteutuminen Suomessa, Ruotsissa, Saksassa, Espanjassa, Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Espanjassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Suomessa enemmistö äideistä on muussa kuin preferoimassaan työmarkkina-asemassa. Kaikissa maissa osa-aikatyötä preferoidaan tyypillisimmin verrattuna

kokopäivätyöhön tai kotiin jäämiseen, riippumatta siitä onko lapsi koulussa vai alle kouluikäinen. Ainoa poikkeus on Yhdysvallat siinä tilanteessa, kun lapset ovat kouluikäisiä. Silloin USA:ssa suositaan tyypillisimmin kokopäivätyötä. Yleispäätelmä kaikkien maiden osalta on, että äidit haluaisivat tehdä vähemmän kokopäiväistä ansiotyötä kuin todellisuudessa tekevät. Toisaalta Espanjassa ja Saksassa naiset haluaisivat tehdä enemmän ansiotyötä kuin mitä todellisuudessa tekevät. Näissä maissa kotoa halutaan osa-aikatyöhön, kun muualla halutaan kokopäivätyöstä osa-aikatyöhön.

Arja Jolkkonen ja Pertti Koistinen vertailevat siirtymiä informaalista kotitalous- ja hoivatyöstä palkkatyöhön 12 EU-maassa. He osoittavat, että siirtymissä tekemään informaalia kotitalous- ja hoivatyötä sekä siirtymissä pois informaalista kotitalous- ja hoivatyöstä on maiden välillä suuria eroja. Suuri jakaja on se, että Välimeren ympäristön maissa informaaliin työhön siirrytään tyypillisesti muusta kuin työllisen asemasta ja edelleen informaalista työstä poistuminen ei kyseisissä maissa kulje tyypillisesti työllistymisen kautta. Muualla EU-alueella siirtymät tapahtuvat tyypillisesti formaalista työstä informaaliin työhön ja takasin. Edellä mainitusta mallista poikkeuksen muodostaa Portugali, jossa työllisyys ennen ja jälkeen informaaliin työjakson oli selvästi muita Välimeren maita yleisempää.

Ilpo Airio tutkii artikkelissaan köyhyyden yleisyyttä työtä tekevien joukossa. Tarkastelun kohteena on kuusi OECD-maata. Kansainväliseen vertailuun hän kytkee ajallisen muutoksen 1970-2000 tarkastelun. Pohjoismaat osoittautuvat tarkastelussa maiksi, joissa työssäkäynti on hyvä suojake köyhyydeltä. Saksassa työssäkäyvien köyhyys koskee lähinnä yksinhuoltajia. Heidän kohdallaan tulonsiirtojärjestelmästä ei ole apua. Angloamerikkalaisen regiimin Iso-Britannia, Yhdysvallat ja Kanada ovat maita, joissa yhden elättäjän lapsiperheet ja yksinhuoltajat työtuloista riippumatta ovat hyvin tukalassa tilanteessa. Yhdysvalloissa 7,4 miljoonaa ihmistä käy töissä suurimman osan vuodesta, mutta jäävät silti köyhyysrajan alapuolelle. Airio kyseenalaistaa käsityksen, että työssäkäyvien köyhyys olisi "uusi sosiaalinen riski". Työssäkäyvien köyhyys oli 1970-luvun alussa aivan yhtä yleistä ja jopa yleisempää kuin nykyään.

Artikkelit kuvastavat, miten sosiaalipoliittisten kysymysten tarkastelu kansallisen tapaustutkimuksen sijasta kansainvälisessä vertailevassa kontekstista oleellisesti lisää ymmärrystä myös kansallisesta sosiaalipoliitikasta. Miten omassa maassa harjoitettu politiikka vastaa muiden maiden politiikkaa? Näkykö Euroopan yhdentyminen kansallisten järjestelmien ja elinolojen konvergoitumisena vai jatkavatko maat valitsemallaan institutionaalisella polulla? Euroopan yhdentyminen ja globalisaatio ovat lisänneet kansainvälisten vertailujen kysyntää. Samaan aikaan mahdollisuudet empiiriseen vertailuun ovat edistyneet lukuisten uusien tietokantojen ansiosta.

Tämän lehden vertailuille on ominaista, että ne on tehty mikrodata-aineistoilla. Aineistoja tällaiseen tutkimukseen ei ollut olemassa vielä kaksikymmentä vuotta sitten. Ensimmäiset empiiriset vertailevat sosiaalipoliittikatutkimukset hyödynsivät käytössä olleita sosiaalimenotilastoja 1950-luvulta alkaen. Sosiaalipoliitiikan laajuuden ja hyvyyden mittana pidettiin sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuutta. Vertailevan tutkimuksen toisessa vaiheessa 1980-luvun alkupuolelta alkaen oli sosiaalipoliitiikan tason kriteerinä sosiaalisten oikeuksien toteutuminen muun muassa sosiaaliturvan kattavuudella ja anteliaisuudella mitattuna. Elettiin hyvinvointivaltiomallitusten aikaa. 1990-luvun alussa tuli tutkijayhteisön käyttöön ensimmäiset harmonisoidut tulonjakoa koskevat mikrodatat. Tämä merkitsi vertailevan tuloero- ja köyhyydetutkimuksen kultakautta. Päästiin vihdoinkin tutkimaan vertailevassa kontekstissa uudelleenjaon vaikuttavuutta ja hyvinvointituotoksia erilaista sosiaalipoliittikkaa harjoittavissa maissa.

---

1990-luvun loppupuolelta alkaen on ollut käytössä ensimmäiset suuret harmonisoidut eurooppalaiset laaja-alaisesti elinoloja- ja hyvinvointia kartoittavat mikroaineistot. Tällä hetkellä onkin käynnissä mittava määrä tutkimusta pohjautuen juuri kyseiseen eurooppalaiseen kotitalouspaneeliaineistoon (ECHP). Tämänkin lehden artikkeleista kaksi käyttää aineistonaan ECHP:tä.

Mikroaineistopohjaisten vertailujen erityisenä vahvuutena on tutkimusasetelmallinen joustavuus. Tutkija voi tehdä joustavasti haluamansa rajaukset ja tarkastella asioita haluamastaan näkökulmasta. Voidaan rajautua tiettyjen väestöryhmien tarkasteluun: vertailla esimerkiksi yksinhuoltajien asemaa eri maiden välillä. Voidaan uudelleen muokata datassa olevia luokituksia oman tutkimuksen kannalta sopivaan muotoon jne. Mikä uusimmissa elinoloaineistoissa sosiaalipolitiikan kannalta on erityinen anti, on niiden paneeliominaisuus. Voidaan tarkastella ennen jälkeen -tilanteita. Sosiaalipolitiikan kannaltahan keskeistä ovat sosiaaliset riskit ja turva elämän riskitilanteissa. Poikkileikkausaineistoilla ollaan jouduttu tyytymään vertailuihin riskin jo tapahduttua. Ei ole voitu kontrolloida ryhmien mahdollista erilaisuutta jo ennen riskin toteutumista. Nyt ensimmäistä kertaa voidaan kansainvälisesti vertaillen tarkastella elämään liittyvien erinäisten siirtymien vaikutuksia muutoksiin elämän muilla osa-alueilla. Esimerkiksi hypoteeseja, kuten lisääkö lapsen syntymä toimeentulo-ongelmia enemmän maissa, joissa on heikko perhepolitiikka, voi nyt käytössä olevilla aineistoilla helposti testata. Vain kymmenen vuotta sitten näin ei ollut. Tästä seuraa valtava määrä uusia tutkimusmahdollisuuksia, joita soisi suomalaistenkin sosiaalipolitiikan tutkijoiden laajasti hyödyntävän. Koulutus aineistojen käytön hallintaan voisi olla osa sosiaalipolitiikan tulevan tutkijakoulun opetusohjelmaa.

### **Veli-Matti Ritakallio**

*Sosiaalipolitiikan professori, Turun yliopisto*

*Teemanumeron päätoimittaja*

*vemari@utu.fi*

### **Viite**

<sup>1</sup> Toimitussihteeri Henna Isoniemi ei ole osallistunut oman artikkelinsa käsittelyyn refereesiprosessissa.